

Ebeveynlerin sosyo-demografik özelliklerinin çocuk oto güvenlik koltuğu kullanımına etkisinin incelenmesi

Examining the effect of socio-demographic characteristics of parents on the use of child car safety seat

Duygu ARIKAN¹, Pınar BEKAR²

¹Atatürk Üniversitesi

²Erzincan Üniversitesi

ÖZET

Amaç: Bu çalışma ebeveynlerin sosyo-demografik özelliklerinin çocuk oto güvenlik koltuğu kullanımına etkisini tespit etmek amacıyla yapılmıştır

Yöntemler: Veriler 07-15 Nisan 2014 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırma, tanımlayıcı niteliktedir. Kura yöntemiyle tespit edilen 2 anaokulunda bulunan toplam 243 çocuktan otomobili olan, 0-9 yaş arası çocukları olan ve çalışmayı kabul eden 92 annenin 112 çocuğu üzerinde yapılmıştır.

Bulgular: Annelerin %67.9'u çocuk oto güvenlik koltuğunu kullandığı, %43.8'i çocuk oto güvenlik koltuğu hakkındaki bilgileri televizyon, gazete, dergi ve reklamlardan gördüğü, çocuk oto güvenlik koltuğu kullanan annelerin %92,1'i çocuk oto güvenlik koltuğunu kendi satın aldığı saptanmıştır. Ailelerin %67,1'i çocuğunun oto güvenlik koltuğu kullanmaya başlama yaşının 0 aylık-1 yaş olduğunu, %39,5'i çocuk oto güvenlik koltuğunu hâlen kullandığını, %97,4'ü çocuk oto güvenlik koltuğu arabanın arka koltukta olduğunu, %86.8'i çocuk oto güvenlik koltukta çocuğun yüzünün öne doğru, yola baktığını, %85,5'i çocuğun emniyet kemerinin her zaman bağladığını, %59,2'si çocuk büyüdükçe oto güvenlik koltuğunu değiştirmediklerini belirtmişlerdir.

Sonuç: Anne ve babanın eğitim seviyesinin çocuk oto güvenlik koltuğu kullanımına etkili olduğu saptanmıştır. Ebeveynlerin ÇOGK kullanmaması ya da kullanımında hatalar yapması çocukların yolculuk güvenliği açısından tehlikeli olabilir.

Anahtar kelimeler: Çocuk, ebeveyn, çocuk oto güvenlik koltuğu, trafik kazaları

ABSTRACT

Objective: The purpose of this study was to determine the effect of socio-demographic characteristics of parents on the use of the child car safety seat

Methods: The data were collected between 07, and 15 April 2014. This is a descriptive study. Study population consisted of a total of 243 children in 2 kindergartens determined by lot. The study was conducted on 112 children of 92 volunteered mothers who had cars, and children aged between 0-9 years.

Results: It was determined that 67.9% of the mothers used child car safety seats, 43.8% of them gained their knowledge on child car safety seats from television, newspapers, magazines and commercials, and 92.1% of them who used child car safety seats bought child car safety seats themselves. Also 67.1% of the families specified that they started to use child car safety seat for their children aged 0 month, and 1 year, 39.5% indicated that they have still used the child car safety seat. As reported by the respective percentages of parents 97.4% their child car safety seat was located on the rear seat of their car (97.4%), their child faced forward towards the road while sitting on the child car safety seat (86.8%), they always fasten the child's safety belt (85.5%), they did not change the child car safety seat as the child grew older (59.2%).

Conclusion: It was identified that the educational levels of parents were effective on the use of the child car safety seats. Parents who do not use or misuse the child car safety seats may pose dangers to the travel safety of their children.

Key words: Child, parent, child car safety seat, traffic accidents

Alındığı tarih: 19.01.2015

Kabul tarihi: 30.01.2015

Yazışma adresi: Doç. Dr. Duygu Arıkan, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, 25240-Erzurum

e-mail: arikan_20@hotmail.com

GİRİŞ

Trafik kazalarında çocuk ölüm ve yaralanmalarının birçoğu, yolculuk sırasında çocuklar için gerekli ve yeterli güvenlik önlemi alınmamasından kaynaklanır. Bunların başında çocuk oto güvenlik koltuğu bulundurmama veya doğru şekilde kullanmama gelmektedir. Çocuklara yönelik en temel müdahalelerden birisi çocuk oto güvenlik koltuğu kullanımınıdır⁽¹⁾. Otomobillerde çocuk koltuklarının kullanılması- nın nedeni, araç içinde bulunan bir çocuğun kaza anında oturduğu yerden fırlayıp savrulmasını önlemektir. Eğer bu önlenemezse kaza anında aracın iç yüzeyine şiddetle çarpabilirler. Bunun sonuçlarını tam olarak önceden kestirmek olası değilse de en azında ağır şekilde yaralanacaklarını tahmin etmek güç değildir. Bir çocuk koltuğu kullanılması hâlinde ise özellikle bu yaralanmanın şiddetini azaltmak mümkün olduğu gibi, bazı hallerde tümüyle önüne geçmek de olasıdır⁽²⁾.

Türkiye’de 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 78. Maddesi’nde belirli sürücülerin ve yolcuların, araçların sürülmesi sırasında koruyucu düzen kullanmaları zorunlu hâle getirilmiştir⁽³⁾. Düzenlemeler sonrası çocuk oto güvenlik koltuğu kullanımı, Haziran 2010 tarihinde yasayla zorunlu hâle getirilmiştir^(3,4). Türkiye’de 10 yaşından küçük çocukların ön koltukta oturması 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu’na göre yasaktır. Türkiye’de çocuk oto güvenlik koltuğu kullanımı 9 Haziran 2008’de Resmi Gazete’de yayımlanan Karayolları Trafik Yönetmeliği’nin 150. Maddesi’nde yapılan değişiklikle zorunlu hale getirilmiştir. Bu düzenleme ile boyu 135 santimetreden, kilosu 36 kilogramdan az çocuklar, “çocuk oto güvenlik koltuğu”nda yolculuk etmek zorundadır⁽⁵⁾.

Çocuk oto güvenlik koltuğunun kullanımı ülkelere göre değişmektedir. DSÖ’nün yaptığı çalışmaya göre, Avustralya’da çocuk oto güvenlik koltuğu kullanımı %90, ABD’de ise %86 olarak saptanmıştır⁽⁶⁾. Ülkemizin en önemli sorunlarından biri de çok sayıda insanın yaşamını kaybetmesine, yaralanmasına ve büyük maddi hasarlara neden olan trafik kazalarıdır. Trafik kazaları erişkinler kadar çocukları da etkile-

mektedir⁽⁷⁾. Emniyet Genel Müdürlüğü verilerine göre 2001 yılında tüm kazalar içinde ölümlü ve yaralanmalı kazalara karışan 0-15 yaş arası çocukların toplam sayısı 7413’tür. Bu sayı ölümlü ve yaralanmalı kazaya karışan toplam yolcuların (sürücüler hariç) %16.03’ünü oluşturmaktadır. Bu çocukların %32.23’ü 0-5 yaş arasındadır⁽⁸⁾.

Yapılan bir çalışmaya göre araç içi trafik kazalarının ebeveynlerin gerekli güvenlik önlemlerini almasıyla engellenebileceğini göstermektedir. Bu önlemlerin başında çocuk koruyucu sistemleri adı altında çocuk oto güvenlik koltuğu ve emniyet kemeri gelmektedir⁽⁷⁾.

Yapılan bir çalışmada ailenin emniyet kemeri kullanımı ile çocukların koruma sistemleri içinde bulunma olasılığının arttığı belirlenmiştir⁽⁹⁾. Kürtüncü ve Demirbağ’ın çalışmasında da, çocuk oto güvenlik koltuğu kullanımının ebeveynlerin eğitim durumu ve çocuk sayısı ile ilişkili olduğu belirlenmiştir⁽¹⁰⁾. Literatürde toplumun eğitim ve gelir düzeyinin artması ve çocuk oto güvenlik koltuğu kullanımındaki artış ile trafik kazalarındaki çocuk yaralanma ve ölümlerinin azaltılabileceği belirtilmektedir⁽³⁾. ABD’de sütçocukluğu döneminde çocuk oto güvenlik koltuğu kullanmak artık bir yaşam biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır⁽¹¹⁾. Özetle ebeveynlerin sosyo-demografik ve sosyokültürel özellikleri trafik kazalarına yönelik önlem alınmasında önemlidir.

Bu çalışma ebeveynlerin sosyo-demografik özelliklerinin çocuk oto güvenlik koltuğu kullanımına etkisini tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırmanın Tipi, Yapıldığı Yer ve Zaman

Tanımlayıcı tipte yapılan araştırma, Erzincan il merkezinde bulunan 2 anaokulda Nisan 2014-Ocak 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Erzincan il merkezinde bulunan 10 anaokulundaki 0-9 yaş arası çocuklara sahip olan anneler oluşturmuştur. Erzincan İl Milli

Eğitim Müdürlüğü 2013-2014 eğitim-öğretim yılı verilerine göre evren sayısı (anaokullarındaki çocuk sayısı) 1120 olarak bulunmuştur. Çalışma Erzincan il merkezinde bulunan 10 anaokulundan kura yöntemiyle tespit edilen 2 anaokulunda bulunan toplam 243 çocuktan otomobili olan, 0-9 yaş arası çocukları olan ve çalışmayı kabul eden 112 anne üzerinde yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Veriler araştırmacı tarafından literatür^(9,10) taraması yapılarak oluşturulan soru formu ile toplanmıştır. Soru Formunda annelerin oto koltuğu kullanımını hakkında bilgi, tutum ve davranışlarını içeren 18 soruya yer verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Veriler 07-15 Nisan 2014 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırma konusunda bilgilendirme yapıldıktan sonra araştırmaya katılmayı kabul eden anneler ile yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak veriler elde edilmiştir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 17.0 paket programında değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde yüzdellik, ki-kare testi analizi yapılmıştır. Sonuçlar %95'lik güven aralığında, anlamlılık $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın verileri, Etik Kurul onayı ve araştırmanın yapılacağı kurumlardan yazılı izinler alındıktan sonra soru formu kullanılarak toplanmıştır. Gerekli yasal izinler alındıktan sonra, araştırma kapsamındaki anaokullarının müdürleriyle ve öğretmenleriyle görüşülmüş ve araştırma için çalışma saatleri belirlenmiştir. Verilerin toplanmasından önce araştırmanın amacı ebeveynlere anlatılmış ve onlardan sözel izin alınmıştır.

BULGULAR

Örnekleme oluşturan çocukların ve ebeveynlerin sosyo-demografik özellikleri ile ilgili bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Çocukların ve ebeveynlerinin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı (n=112).

		S	%
Anne Mesleği	Memur	57	50.9
	Ev Hanımı	55	49.1
Anne Eğitim Durumu	İlköğretim	7	6.2
	Ortaöğretim	29	25.9
	Yükseköğretim	76	67.9
Çocuk Sayısı	1	45	40.2
	2	52	46.4
	3 ve üzeri	15	13.4
Çocuk Yaşı	0 aylık-1 yaş	4	3.6
	2 yaş-3 yaş	14	12.5
	4 yaş-5 yaş	64	57.1
	6 yaş ve üzeri	30	26.8
Baba Mesleği	Memur	61	54.5
	İşçi	11	9.8
	Serbest	40	35.7
Baba Eğitim Durumu	Ortaöğretim	32	28.6
	Yükseköğretim	80	71.4
Anne Yaşı	X± SS	33.67±4.26	
Baba Yaşı	X± SS	36.65±4.95	

Çalışma kapsamına alınan annelerin %50.9'u memur, %67.9'u yükseköğretim mezunu, %46.4'ü 2 çocuğa sahip, çocukların %57.1'i ise 4-5 yaşında olduğu saptanmıştır. Babaların %54,5'i memur, %71.4'ü yükseköğretim mezunudur. Annelerin yaş ortalaması 33.67±4.26, babaların yaş ortalaması 36.65±4.95'tir.

Ailelerin çocuk oto güvenlik koltuğu kullanımı ile ilgili özellikleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde, annelerin %67.9'u çocuk oto güvenlik koltuğunu kullandığı, %43.8'i çocuk oto güvenlik koltuğu hakkındaki bilgileri televizyon, gazete, dergi ve reklamlardan gördüğü, çocuk oto güvenlik koltuğu kullanan annelerin %92.1'i çocuk oto güvenlik koltuğunu kendi satın aldığı saptanmıştır. Ailelerin %67.1'i çocuğunun oto güvenlik koltuğu kullanmaya başlama yaşının 0 aylık-1 yaş olduğunu, %39,5'i çocuk oto güvenlik koltuğunu hâlen kullandığını, %97.4'ü çocuk oto güvenlik koltuğu arabanın arka koltukta olduğunu, %86.8'i çocuk oto güvenlik koltukta çocuğun yüzünün öne doğru, yola

Tablo 2. Ailelerin çocuk oto güvenlik koltuğu ile ilgili özelliklerinin dağılımı.

		S	%
Çocuk oto güvenlik koltuğu kullanma durumu**	Kullanmadı	36	32.1
	Kullandı	76	67.9
Çocuk oto güvenlik koltuğu hakkında bilgi kaynağı**	Kendi araştırdı	49	43.7
	Başkasından gördü	10	8.9
	Televizyon, gazete, dergi ve reklamlardan gördü	49	43.8
	Bilgisi yok	4	3.6
Koltuğu temin etme yolu*	Bir yakını verdi	6	7.9
	Kendisi satın aldı	70	92.1
Koltuğu kullanmaya başlama yaşı*	0 aylık-1 yaş	51	67.1
	2 yaş ve üstü	25	32.9
Koltuğu kullanmayı bırakma yaşı*	0 aylık-1 yaş	1	1.3
	2 yaş-4 yaş	25	32.9
	5 yaş-7yaş	20	26.3
	Hâlen kullanıyor	30	39.5
Koltuğun bulunduğu bölüm*	Arka koltukta	74	97.4
	Bazen arka, bazen ön koltukta	2	2.6
Koltukta çocuğun yüzünün baktığı bölüm*	Öne doğru, yola bakar	66	86.8
	Arkaya dönük oturur	2	2.6
	Yalnızca 1 yaşına kadar arkaya dönük oturur	8	10.5
Emniyet kemerinin bağlı olma durumu*	Her zaman bağlıyor	65	85.5
	Bazen bağlıyor	11	14.5
Çocuk büyüdükçe oto güvenlik koltuğunu değiştirme durumu*	Değiştirmede	45	59.2
	Değiştirdi	31	40.8
Çocuk oto güvenlik koltuğunun bulunduğu arabayı daha çok kullanan kişi*	Baba	40	52.6
	Anne	27	35.5
	Anne / baba	9	11.9

*n:76 **n: 112

baktığını, %85.5'i çocuğun emniyet kemerinin her zaman bağladığını, %59.2'si çocuk büyüdükçe oto güvenlik koltuğunu değiştirmedeğini, %52.6'sı çocuk oto güvenlik koltuğunun bulunduğu arabayı daha çok kullanan kişinin babası olduğunu belirtmişlerdir.

Çalışmamızda serbest çalışan babaların çocuk oto güvenlik koltuğu kullanım yüzdesinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Babanın mesleği ile oto güvenlik koltuğu kullanma arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Eğitim seviyesi arttıkça çocuk oto güvenlik koltuğu kullanma yüzdesinin arttığı görülmektedir. Anne ve babanın eğitim seviyesi ile oto güvenlik koltuğu kullanma arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Aynı zamanda 4-5 yaş arasında olan çocukların çocuk oto güvenlik koltuğu kullanımının daha fazla olduğu görülmüş olmakla birlikte, çocuğun yaşının çocuk oto güvenlik koltuğu kullanma durumuna etkisi istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p>0.05$).

Çalışmamızda annelerin ve babaların eğitim durumuna göre çocukların oto güvenlik koltuğu kullan-

maya başlama yaşı arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p>0.05$).

Çalışmamızda eğitim seviyesi yükseköğretim olan hem annelerin hem babaların %76.9'unun, 4-5 yaşta olan çocukların %58.4'ünün çocuk oto güvenlik koltuğunun emniyet kemeri her zaman bağlı olduğu tespit edilmiştir. Çocuk emniyet kemerinin her zaman bağlı olma durumu, bazen bağlı olma durumuna göre yüzdesi daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Anne-babanın eğitim durumları ve çocuğun yaşı ile çocuğun emniyet kemerinin bağlı olma durumu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p>0.05$).

Çalışmamızda annenin eğitim durumuna göre çocuk büyüdükçe oto güvenlik koltuğunu değiştirme durumu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p>0.05$).

Çalışmamızda babanın eğitim durumuna göre çocuk büyüdükçe oto güvenlik koltuğunu değiştirme durumu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p>0.05$).

Çalışmamızda çocuğun yaş durumuna göre çocuk

büyüdükçe oto güvenlik koltuğunu değiştirme durumu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p>0.05$).

Eğitim seviyesi yükseköğretim olan annelerin %71'i, babaların %83.9'u, 4-5 yaşta olan çocukların %54.9'unun çocuk büyüdükçe çocuğun oto güvenlik koltuğu değiştirildiği tespit edilmiştir.

TARTIŞMA

Çocuk oto güvenlik koltuğunun kullanımı ülkelere göre değişmektedir. DSÖ'nün yaptığı çalışmaya göre, Avustralya'da çocuk oto güvenlik koltuğu kullanımını %90, ABD'de ise %86 olarak saptanmıştır ⁽⁶⁾. Yaptığımız çalışmada ebeveynlerin %67.9'u çocuk oto güvenlik koltuğunu kullandığını, %32.1'inin ise kullanmadığı tespit edilmiştir. Esin'in yaptığı çalışmada, çocuk oto güvenlik koltuğu kullanmayan anne ve/veya babalar %79,5, kullananlar ise %20,5'tir ⁽¹¹⁾. Başka bir çalışmaya göre, 13 yaş altı çocukların %83.2'si hiç çocuk oto güvenlik koltuğu kullanmadığı belirlenmiştir ⁽¹²⁾. İstanbul'da 2007 yılında yapılan bir çalışmada, çocuk oto güvenlik koltuğu kullanım sıklığı %20 olarak tespit edilmiştir ⁽¹³⁾. Bu sonuca göre ebeveynlerin çocuk oto güvenlik koltuğu kullanımının önemini yeterince bilmediği düşünülebilir.

Çalışmada ebeveynlere çocuk oto güvenlik koltuğu hakkında bilgi kaynağı sorulduğunda; %43.7'si kendim araştırdım, %8.9'u başkasından, %43.8'i televizyon, gazete, dergi ve reklamlardan gördüğünü belirtmişlerdir. Kürtüncü ve arkadaşlarının yaptığı araştırmada, ailelerin kullandığı çocuk oto koltuğuna yönelik bilgiyi nereden aldıkları sorgulandığında; %40.8'i kendim araştırdım, %11.2 arkadaşarımdan ve %40.8'i televizyon, gazete, dergi ve reklamlardan gördüm demiştir ⁽¹⁰⁾. Esin'in yaptığı çalışmada ebeveynlerin çocuklarına kullandığı oto koltuğuna yönelik bilgiyi %42.2'si kendim araştırdım, %33.9'u başkasından gördüm, %18.3'ü televizyon, gazete, dergi ve reklamlardan gördüm, %2.8'i doktor önerisi diye belirttikleri saptanmıştır ⁽¹¹⁾. Başka bir çalışmaya göre, çocuk oto güvenlik koltuğu hakkındaki bilgilerini %61.3'ü medyadan aldığını belirtmiştir ⁽¹²⁾. Çöl

ve ark.'nın ⁽³⁾ çalışmasında, anne-babaların %37'si internette araştırarak çocuk oto güvenlik koltuğu hakkında bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Aynı çalışmada, çevresindeki kişilerden gördüklerini söyleyenler %27 ve televizyon/gazete/dergi ya da reklam yoluyla bilgi sahibi olanlar %33, hekimlerden tavsiye olarak bilgi alanlar ise %3'tür. Çalışma bulguları literatür ile aynı doğrultudadır. Bu sonuca göre, bu konudaki bilgiye ulaşmada kitle iletişim araçlarının etkinliğinin önemli olduğu düşünülebilir.

Koltuğun arabada bulunmasına ek olarak, yolculuk sırasında bebek ve çocuk güvenliği için, araç içi oturma planına dikkat edilmesi, yaşa uygun oto koltuğu temin edilmesi ve doğru kullanılması da önemlidir ⁽¹⁰⁾. Çalışmamızda annelerin %7.9'u çocuğa bir yakınından temin ederek çocuk oto güvenlik koltuğunu kullandığı belirlenmiştir. Esin tarafından yapılan bir çalışmada, anne ve/veya babalarının %82.6'sının çocuk oto koltuğunu kendisi satın aldığı; %16,5'inin ise, çocuğa bir yakınından temin etmek suretiyle bir çocuk oto güvenlik koltuğunu kullandığı tespit edilmiştir ⁽¹¹⁾. Yapılan başka bir çalışmaya göre ise, ebeveynlerin %30'unun çocuk oto koltuğunu kendisi satın aldığı; %70'inin ise çocuğa bir yakınından sağlamak suretiyle çocuk oto güvenlik koltuğunu kullandığı saptanmıştır ⁽¹⁰⁾. Çalışmamızda çocuğa bir yakınından sağlamak suretiyle bir çocuk oto güvenlik koltuğu sağlama yüzdesinin düşük olduğu görülmüştür. Bu sevindirici bir bulgudur.

Çalışmada çocuk oto güvenlik koltuğunu kullanmaya başlama yaşı 0 aylık-1 yaş arasında %67.1'dir. Çocuk oto güvenlik koltuğu kullanmayı bırakma yaşı ise 2 yaş-4 yaşta %32.9'dur. Esin'in yaptığı çalışmaya göre, çocuk oto koltuğu kullanan %20,5 olan anne/babanın çocuk oto güvenlik koltuğu kullanmaya başlama yaşı 0 ile 3 yaş arasında değişmekte olup, ortalama 0,40 ($\pm 0,54$) ve bırakma yaşı ise 8 ay ile 7 yaş arasında değişmekte olup, ortalama 3.31 ($\pm 1,56$) yıl olarak bulunmuştur ⁽¹¹⁾. Kürtüncü ve ark. ⁽¹⁰⁾ yaptığı araştırmaya göre, çocuk oto koltuğu kullanan (%86) ebeveynlerin çocuk oto güvenlik koltuğu kullanmaya çoğunlukla başlama yaşı 1 aylık-1 yaş (%54.7), bırakma yaşı ise 5-7 yaş grubunda (%94.5)

olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, annelerin çocuk oto güvenlik koltuğu kullanımını çok erken yaşta bıraktıklarını göstermektedir.

Bütün çocuklar 13 yaşına kadar arka koltukta oturmalıdırlar ⁽¹⁴⁾. Çalışmamızda annelerin büyük çoğunluğu (%97.4'ü) çocuk oto güvenlik koltuğunu arabanın arka bölümünde bulundurduğunu belirtmiştir. Yapılan bir araştırmaya göre çocukların ön koltukta anne kucağında seyahat ettikleri dikkat çekmektedir. Anne kucağında oturma özellikle 0-4 yaş grubunda (%56) önemli bir seyahat şekli olup, 5-9 yaş grubunda (%2.5) hâlen devam edebildiği görülmektedir ⁽¹²⁾. Kürtüncü ve ark. ⁽¹⁰⁾ yaptığı araştırmaya göre, çocuk oto güvenlik koltuğu kullanan anne ve babaların %34.6'sının çocuklarını arka koltukta oturttukları saptanmıştır. Esin'in yaptığı bir çalışmaya göre, çocuk oto koltuğunu otomobilin arka koltuğunda kullanan anne ve/veya babalar %94,5, ön koltukta kullananlar %1.8 ve bazen arka bazen ön koltukta kullananlar ise %3.7'dir ⁽¹¹⁾. Yapılan bir çalışmaya göre, çocuk oto güvenlik koltuğu yerleşim yeriyle ailelerin %98'i arka koltukta olduğunu belirtmişlerdir ⁽³⁾. Literatüre göre motorlu araçlarla seyahatte çocukların ön koltuk yerine arka koltukta oturulması, araç içi trafik kazalarında çocuk yaralanma veya ölümlerini %35 azaltmaktadır ⁽¹⁵⁾.

Çalışmada ebeveynlerin, %86.8'inin çocuğun oto güvenlik koltuğunda yüzünün öne doğru, yola baktığını, yalnızca 1 yaşına kadar arkaya dönük oturur diyenler %10,5 olduğu belirtmişlerdir. Dünya Sağlık Örgütünü (DSÖ)'nün 2004 raporuna göre, çocuk koruma sistemleri arkaya bakacak biçimde yerleştirildiğinde tüm yaralanmalar %76, ciddi yaralanmalar %92 azalmaktadır denilmektedir ⁽⁶⁾. Arkaya dönük olarak kullanılan infant (bebek) tipi çocuk oto güvenlik koltukları, öne bakanlara göre bebeklerin başını, boynunu ve omurgasını daha iyi desteklemektedir. Baş ve boyun kontrolü zayıf bebekler bu yüzden arkaya dönük oturttulmalıdırlar. Başın öne düşmesini engellemek için bebeklerin sırtı 45 derece yükseklikte olması gerekmektedir ^(16,17). Kürtüncü ve ark. ⁽¹⁰⁾ yaptığı araştırmaya göre 1 yaşından önce bile yanlış olarak ebeveynlerin %29.7'si bebek veya çocuklarını, yüzü

öne dönük seyahat ettirdikleri belirlenmiştir. Esin'in yaptığı bir çalışmaya göre, anne ve/veya babalarının %74.3'ü çocuk oto koltuğunun yönü öne doğru bakar, %11'i arkaya dönük oturur, %14.7'si ise yalnızca 1 yaşına kadar arkaya dönük oturur diye yanıt vermiştir ⁽¹¹⁾. Yapılan bir çalışmaya göre, "çocuk oto güvenlik koltuğunun yönü nereye bakıyor sorusunu ise ailelerin %62,5'i öne bakıyor?" diye belirtmiştir ⁽³⁾.

Çocuk oto güvenlik koltuğunda otururken kemeri her zaman bağlı olmalıdır. Çalışmamızda annelerin çoğunluğu (%85,5) çocuklarının emniyet kemerini her zaman bağladığını belirtmiştir. Biçer ve ark.'nın ⁽¹²⁾ yaptığı çalışmada, 5-12 yaş grubunda iki çocuktan biri arka-yan koltukta yalnız, emniyet kemeri kullanmadan yolculuk ettiği saptanmıştır. Yapılan bir başka çalışmaya göre de anne-babaların %86.3'ü çocuk oto güvenlik koltuğu kullanımı sırasında her zaman emniyet kemerini bağladıklarını belirtmiştir ⁽³⁾. Esin'in çalışmasında, kemeri her zaman bağladığını söyleyen anne-babalar %84 iken, bazen bağlamadığını söyleyenler ise %11'dir ⁽¹¹⁾. Kürtüncü ve Demirbağ çalışmasında, emniyet kemerini her zaman bağladığını söyleyen anne-babalar %43.1 iken, bazen bağlamadığını söyleyen anne-babalar ise %45.7'dir ⁽¹⁰⁾. Bu sonuçlar çocukların araç içi güvenlik açısından risk altında olduklarını düşündürmektedir.

Çalışmada, çocuk büyüdükçe oto koltuğunu değiştirenler ise %40.8 olarak bulunmuştur. Bütün çocuklar için boy ve kilolarına uygun büyüklükte bir koltuk ya da yükseltici seçilmelidir. Aksi hâlde emniyet kemeri bağlamak herhangi bir yarar sağlamayacaktır ⁽²⁾. Çocukların uygun boyda çocuk oto güvenlik koltuğu kullanmasına ve bir üst modele değiştirmesine yaşa göre değil, vücut ölçülerine göre karar verilir ⁽¹⁸⁾. Esin'in yaptığı bir çalışmaya göre, çocuk büyüdükçe oto koltuğunu değiştirenler yalnızca %32.1 bulunmuştur ⁽¹¹⁾. Kürtüncü ve ark. ⁽¹⁰⁾ yaptığı araştırmaya göre, çocuk büyüdükçe oto koltuğunu değiştirenler ise yalnızca %15.1 olarak bulunmuştur. Yapılan bir çalışmaya göre, çocuk oto güvenlik koltuğunu yaşına uygun olarak değiştirenler %53,5 iken, yaş değiştirilmeyi gerektirmiyor diyenler %41, gerektiği hâlde değiştirmedik diye yanıtlandıranlar ise %5,5 olarak

bulunmuştur⁽³⁾. Annelerin büyük çoğunluğunun koltuklarını değiştirmeden kullanması çocuk oto güvenlik koltuğu kullanma kurallarına uymadıklarını göstermektedir.

Çalışmada çocuk oto güvenlik koltuğunun bulunduğu arabayı daha çok kullanan kişi sorulduğunda; %52.6 baba, %35,5 anne, %11.9'u hem anne hem baba olduğu saptanmıştır (Tablo 2). Esin'in yaptığı bir çalışmaya göre, yalnızca çocuk oto güvenlik koltuğu kullanan olgulara bakıldığında, arabayı kullanan %76.1 baba, %16,5 anne, %7.3 hem anne hem babadır⁽¹¹⁾. Kürtüncü ve ark.⁽¹⁰⁾ yaptığı araştırmaya göre, arabayı kullanan %89.3 baba, %10.1 anne, %0.7 anne-babadır. Çalışmamızın sonucu literatürle uyumludur. Epidemiyolojik bakış açısıyla etken (araç), kişi ve çevre bileşenleri içinde trafik kazalarından en çok kişi (sürtücü, yolcu, yaya) (%99.12) sorumludur. Kaza istatistiklerine göre (%95) en büyük kusur payı sürücülerindir. Sürücüye ilişkin başlıca hata etmenleri; hız, alkol ve madde kullanımı, uyku ve yorgunluk, emniyet kemeri, çocuk oto koltuğu ve kask kullanılmamasıdır⁽¹⁹⁾. Çalışmamızda çocuk oto güvenlik koltuğunun bulunduğu arabayı daha çok kullanan kişi baba olarak ortaya çıktığı için özellikle babaların arabayı dikkatli kullanmaları ve kuralları önemsemeleri önemlidir.

Çalışmada annelerin ve babaların eğitim seviyesi arttıkça çocuk oto güvenlik koltuğu kullanma yüzdelerinin arttığı görülmektedir ($p<0.001$) (Tablo 3). Yapılan araştırmalara göre de ebeveynlerin eğitim seviyesi arttıkça çocuk oto güvenlik koltuğu kullanma yüzdelerinin de arttığı saptanmıştır^(10,11). Bulgular ebeveynlerin eğitim seviyesi arttıkça çocuk oto güvenlik koltuğu kullanması gerektiğinin önemini daha iyi anlamasına ve bu konuda daha hassas olmalarına katkı sağlamış olabileceğini düşündürmektedir.

Çocuğun yaşının çocuk oto güvenlik koltuğu kullanma durumuna etkisi istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p>0.05$). Babanın mesleğinin çocuk oto güvenlik koltuğu kullanma durumuna etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0.05$). Çalışmada, annelerin ve babaların eğitim durumuna göre çocukların oto güvenlik koltuğu kullanmaya başlama yaşı arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p>0.05$) (Tablo 4). Bulgular anne ve babanın eğitim durumunun çocukların oto güvenlik koltuğu kullanmaya başlama yaşında etkili olmadığını göstermektedir. Sonuçlar ebeveynlerin eğitim seviyesi artsa bile çocuk oto güvenlik koltuğu hakkında kullanım kriterlerini bilmedikleri ya da önemsemediklerini düşündürmektedir.

Tablo 3. Çocukların ve ebeveynlerinin bazı sosyo-demografik özelliklerine göre çocuk oto güvenlik koltuğu kullanma durumunun karşılaştırılması.

Bazı Sosyo-Demografik Özellikler	Çocuk Oto Güvenlik Koltuğu Kullanma Durumu						X ²	P
	Kullanmadım		Kullandım		Toplam			
	S	%	S	%	S	%		
Anne Eğitim Durumu								
İlköğretim	3	8.3	4	5.2	7	6.3	17.64	0.000
Ortaöğretim	18	50.0	11	14.5	29	25.9		
Yükseköğretim	15	41.7	61	80.3	76	67.8		
Çocuğun Yaşı								
0 aylık-1 yaş	2	5.6	2	2.6	4	3.6	1.35	0.716
2 yaş-3 yaş	3	8.3	11	14.5	14	12.5		
4 yaş-5 yaş	21	58.3	43	56.6	64	57.1		
6 yaş ve üzeri	10	27.8	20	26.3	30	26.8		
Babanın Mesleği								
Memur	13	36.1	48	63.1	61	54.5	9.41	0.009
İşçi	7	19.4	4	5.3	11	9.8		
Serbest	16	44.5	24	31.6	40	35.7		
Babanın Eğitim Durumu								
Ortaöğretim	17	47.2	15	19.7	32	28.6	0.01	0.003
Yükseköğretim	19	52.8	61	80.3	80	71.4		
Toplam	36	100.0	76	100.0	112	100.0		

Tablo 4. Anne ve babanın eğitim durumuna göre çocuk oto güvenlik koltuğu kullanmaya başlama yaşının karşılaştırılması.

Eğitim Durumu	Çocuk Oto Güvenlik Koltuğu Kullanmaya Başlama Yaşı						X ²	P
	0 aylık-1 yaş		2 yaş ve üstü		Toplam			
	S	%	S	%	S	%		
Anne Eğitim Durumu								
İlköğretim	4	7.8	-	-	4	5.3	2.75	0.253
Ortaöğretim	6	11.8	5	20	11	14.4		
Yükseköğretim	41	80.4	20	80	61	80.3		
Babanın Eğitim Durumu								
Ortaöğretim	9	17.6	6	24	15	19.7	0.55	0.513
Yükseköğretim	42	82.4	19	76	61	80.3		
Toplam	51	100.0	25	100.0	76	100.0		

Tablo 5. Anne-babanın eğitim durumu ile çocuğun yaşına göre çocuğun emniyet kemerinin bağlı olma durumunun karşılaştırılması.

Eğitim Durumu	Çocuğun Emniyet Kemerinin Bağlı Olma Durumu						X ²	P
	Her zaman Bağlı		Bazen Bağlı		Toplam			
	S	%	S	%	S	%		
Anne Eğitim Durumu								
İlköğretim	4	6.2	-	-	4	5.2	3.16	0.206
Ortaöğretim	11	16.9	-	-	11	14.5		
Yükseköğretim	50	76.9	11	100	61	80.3		
Babanın Eğitim Durumu								
Ortaöğretim	15	23.1	-	-	15	19.7	0.11	0.075
Yükseköğretim	50	76.9	11	100	61	80.3		
Çocuğun Yaşı								
0 aylık-1 yaş	2	3.1	-	-	2	2.6	2.67	0.446
2 yaş-3 yaş	10	15.4	1	9	11	14.5		
4 yaş-5 yaş	38	58.4	5	45.5	43	56.6		
6 yaş ve üzeri	15	23.1	5	45.5	20	26.3		
Toplam	65	100	11	100	76	100		

Tablo 6. Anne-babanın eğitim durumu ile çocuğun yaşına göre çocuk büyüdükçe oto güvenlik koltuğunu değiştirme durumunun karşılaştırılması.

Eğitim Durumu	Çocuk Büyüdükçe Oto Güvenlik Koltuğunu Değiştirme Durumu						X ²	P
	Değiştirmede		Değiştirdi		Toplam			
	S	%	S	%	S	%		
Anne Eğitim Durumu								
İlköğretim	3	6.7	1	3.2	4	5.2	5.62	0.060
Ortaöğretim	3	6.7	8	25.8	11	14.5		
Yükseköğretim	39	86.6	22	71	61	80.3		
Çocuğun Yaşı								
0 aylık-1 yaş	1	2.2	1	3.2	2	2.6	0.20	0.977
2 yaş-3 yaş	6	13.3	5	16.1	11	14.5		
4 yaş-5 yaş	26	57.8	17	54.9	43	56.6		
6 yaş ve üzeri	12	26.7	8	25.8	20	26.3		
Toplam	45	100	31	100	76	100		
Babanın Eğitim Durumu								
Ortaöğretim	10	22.2	5	16.1	15	19.7	0.57	0.512
Yükseköğretim	35	77.8	26	83.9	61	80.3		
Toplam	45	100	31	100	76	100		

Anne-babanın eğitim durumları ve çocuğun yaşı ile çocuğun emniyet kemerinin bağlı olma durumu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p>0.05$) (Tablo 5). Bulgular anne ve babanın eğitim durumu ve çocuğun yaşının çocuğun emniyet kemerinin bağlı olma durumunda etkili olmadığını göstermektedir. Çalışmada annenin ve babanın eğitim durumuna göre çocuk büyüdükçe oto güvenlik koltuğunu değiştirme durumu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p>0.05$, Tablo 6). Bulgular annenin ve babanın eğitim durumunun çocuk büyüdükçe oto güvenlik koltuğunu değiştirme durumunu etkilemediğini göstermektedir. Çalışmada çocuğun yaş durumuna göre çocuk büyüdükçe oto güvenlik koltuğunu değiştirme durumu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p>0.05$). Bulgular çocuğun yaş durumunun çocuk büyüdükçe oto güvenlik koltuğunu değiştirme durumunu etkilemediğini göstermektedir.

SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Sonuç olarak, çocuk oto güvenlik koltuğu kullanımının ebeveynlerin eğitim durumu ve babanın mesleği ile ilişkili olduğu, ebeveynlerin çocuk oto güvenlik koltuğu kullanımına yeterli önem vermedikleri, ebeveynlerin çocuklarının çocuk oto güvenlik koltuğu kullanmaya başlama ve bırakma yaşı, oturma yönü ve koltuk değiştirme konularında yeterli bilgiye sahip olmadıkları saptanmıştır. Çocuk oto güvenlik koltuğu kullanım hataları çocukların yolculuk güvenliği açısından tehlikeli olabilir. Bu konuda anne babalara eğitim vermek ve anne babaları bilinçlendirmek için tüm sağlık çalışanlarına ve basın yayın kuruluşlarına önemli görevler düşmektedir. Bu bulgular doğrultusunda trafik güvenliği ile ilgili olarak yasal düzenlemelerin uygulanması için trafikte denetimlerin sık yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Kaplan B, Özcebe H. Trafik kazaları ve arka koltuk güvenliği. *Toplum Hekimliği Bülteni* 2009;28(1):1-7.

- Emniyet Genel Müdürlüğü, Trafik Hizmetleri Başkanlığı, Çocukların Yeri Özeldir!, (cited 2015 Jan 3); Available from: <http://www.trafik.gov.tr/Sayfalar/CocukKolKullanimi.aspx>
- Çöl D, Biçer S, Uğraş M, Giray T, Küçük Ö, Erdağ GÇ, Vitrinel A. Ailelerin çocuk oto güvenlik koltuğu kullanma oranları ve bilgi düzeyleri üzerine anket çalışması. *CAYD* 2014;1(2):87-95.
- Carman KB, Palancı Y. Çocuk koltuğu kullanımı: üniversite çalışanlarının bilgi düzeyleri ile ilgili bir anket çalışması. *Klinik ve Deneysel Araştırmalar Dergisi* 2011;2:157-160.
- T.C. Başbakanlık, Karayolları Trafik Yönetmeliği. (cited 2015 Jan 3); Available from: <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.8182&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0>
- WHO. World Report On Road Traffic Injury Prevention. Peden M, Scurfield R, Sleet D, Mohan D, Hyder AA, Jarawan E, Mathers C. Ed. Geneva, 2004; 45.
- Çınar O, Acar YA, Çevik E, Kılıç E, Bilgiç S, Ak M, Cömert B. Acil servise başvuran 0-18 yaş grubu adli olguların özellikleri. *Anatol J Clin Investig* 2010;4:148-151.
- Emniyet Genel Müdürlüğü Trafik Hizmetleri Başkanlığı, Trafik Güvenliği, Çocuk Koltuğu Kullanımı, Çocuk Koruma Sistemleri. (cited 2014 Jan 12); Available from: <http://www.trafik.gov.tr/Sayfalar/CocukKoltukKullanim.aspx>.
- Boztaş G, Özcebe H. Trafik kaza yaralanmalarında ikincil korunma: çocuk araba koltukları. *STED* 2005;14:68-69.
- Kürtüncü M, Demirbağ BC. Çocuk oto güvenlik koltuğu kullanımı konusunda ebeveynlerin bilgi, tutum ve davranışları: Zonguldak örneği. *International Journal of Human Sciences* 2013;10(2):182-193.
- Esin G. Çocuk oto güvenlik koltuğu kullanımı hakkında anne-babaların bilgi düzeyinin ölçülmesi. T.C. Sağlık Bakanlığı Dr. Sadi Konuk Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Aile Hekimliği Ana Bilim Dalı Uzmanlık Tezi, İstanbul, 2008.
- Biçer BK, Özcebe H, Kacemer H, Karaağaç AE, İlgen U. Ankara merkezinde çalışan bir grup esnafın çocuk oto güvenlik koltuğu kullanımları, ilgili bilgi ve davranışları. *Çocuk Dergisi* 2012;12(1):16-23.
- Şevketoğlu E, Hatipoğlu S, Esin G, Öztora S. Arabada çocuk güvenlik koltuklarının kullanımı konusunda Türk anne babaların bilgi düzeyi. *Ulus Travma Acil Cerrahi Dergisi* 2009;15:482-486.
- American Academy of Pediatrics, "Car Safety Seats - A Guide For Families (2008). (cited 2014 Jan 12); Available from: <http://www.aap.org/family/carseatguide.htm>.
- Lennon A. A risky treat: exploring parental perceptions of the barriers to seating their children in the rear seats of passenger vehicles. *Inj Prev* 2007;13(2):105-109. <http://dx.doi.org/10.1136/ip.2006.012906>
- Sivinski R (2010). Booster Seat Effectiveness Estimates Based on CDS and State Data. (cited 2014 Jan 12); Available from <http://www-nrd.nhtsa.dot.gov/Pubs/811338.pdf>.
- American Academy of Pediatrics. Policy Statement-Child Passenger Safety. *Pediatrics* 2011;127(4):788-793. <http://dx.doi.org/10.1542/peds.2011-0213>
- Reeve KN, Zurynski YA, Elliott EJ, Bilston L. Seatbelts and the law: how well do we protect australian children? *Med J Aust* 2007;186(12):635-638.
- Sungur İ, Akdur R, Piyal B. Türkiye'deki trafik kazalarının analizi. *Ankara Medical Journal* 2014;14(3):114-124. <http://dx.doi.org/10.17098/amj.65427>